

TUKINAINEN RY

RAISKAUSKRIISIKESKUS TUKINAINEN

LAUSUNTO EDUSKUNNAN TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVOVALIOKUNNALLE

ASIA: IHMISKAUPPARAPORTOIJAN KERTOMUS 2014 (k 19/2014 VP)

KIRJALLINEN LAUSUNTO

Eduskunnan työelämä ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt kirjallista lausuntoa Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomuksesta 2014 (K 19/2014 vp).

Tukinainen ry:n toimintaan seksuaalirikosten uhrien tukijärjestönä ja edunvalvojana kuuluu myös ihmiskaupan uhrien auttaminen, tukeminen ja oikeudessa avustaminen silloin, kun he ovat seksuaalisen hyväksikäytön tai raiskausten uhreina. Kuulumme ihmiskaupan vastaiseen verkostoon ja toivomme, että myös jatkossa Tukinainen ry voisi entistä tiiviimmin ja paremmin olla mukana ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä. Seksuaalirikosten uhrien asemaan liittyy erityispiirteitä, joiden tunnistaminen on tärkeää myös ihmiskaupan uhrien kohdalla.

Ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2014 on erittäin hyvin laadittu ja ajankohtainen kuvaus ihmiskaupan uhrien tilanteesta Suomessa. Kaikki kertomuksessa esitetyt huomiot ovat tärkeitä, ja myös yksityiskohtaiset suositukset ovat mielestämme tarpeellisia. Raportissa viitataan useisiin epäkohtiin, joita ovat muun muassa asianomistaja-statuksen puuttuminen parituksen uhrilta ja epäselvä ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö.

Kiinnittäisimme erityisesti huomiota uhrien tunnistamismenettelyyn viranomaisissa ja muissa rikosten uhreja kohtaavissa järjestelmissä. Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen silloin, kun kysymys on seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai seksuaalisesta väkivallasta ei ole helpoin tehtävä. Uhrin kokonaistilanteen arvioiminen voi jäädä taka-alalle, jos asiassa keskitytään vain yhteen asiaan kuten yhteen rikokseen tai vain käännytysasiaan esimerkiksi tarvittavien asiakirjojen puuttumisen vuoksi. Tällaisia tilanteita syntyy silloin kun, uhreja ei osata tunnistaa, ja he eivät siten ohjaudu auttamisjärjestelmään. Ihmiskaupan uhrin vain harvoin uskaltavat avoimesti kertoa yksityiskohtia heihin kohdistuneesta väkivallasta ensimmäisellä kerralla, vaan asian selviäminen edellyttää useampia tapaamisia ja hienotunteista kohtelua.

Uhrien oikeusturvan takaamiseksi tunnistamisvaiheessa tulisi aina järjestää ihmiskaupan uhriille oikeudellinen avustaja, myös siinä tapauksessa, että asiaa ei viedä heti oikeuteen. Tukihenkilö ei useinkaan yksin riitä, sillä ihmiskaupan tunnusmerkistöjen selvittämiseen liittyy erityisiä vaikeuksia, joiden esille tuominen edellyttää oikeudellista asiantuntemusta. Psykkisen terveydenhuollon tuki tulisi olla käytettävissä, mikäli mahdollista, jo tätäkin aiemmin. Näihin tukitoimiin on viitattu selkeästi myös Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomuksessa, ja korostettu eri ammattiryhmien erikoistumiskoulutuksen tärkeyttä ihmiskauppaan liittyvissä asioissa.

Oikeusministeriössä on parhaillaan käsittelyssä hallituksen esitys Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvien todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevien lakien muutoksista (HE 46/2014 vp). Pidämme tärkeänä, että tässä yhteydessä kiinnitetään huomiota näihin suunnitteilla oleviin lakimuutosesityksiin myös ihmiskaupan uhrien osalta. Erityisesti ihmiskauppaan sisältyvien seksuaalirikosten osalta monet tässä hallituksen esityksessä esitetyt muutokset voisivat parhaimmillaan olla uhrien asemaa ja oikeusturvaa rikosprosessissa helpottavia ratkaisuja.

Tietojemme mukaan ensi vuoden puolella voimaan tuleviksi suunnitelluilla lakimuutoksilla voidaan parantaa myös ihmiskaupan uhrien asemaa oikeudenkäynnissä. Lakiesityksessä on esitetty muun muassa anonyymitodistelun käyttöön ottamista vaikeissa rikosasioissa (Oikeudenkäymiskaari 17 luku 53 §), näkösuojan käyttämisen lisäämistä (Oikeudenkäymiskaari 17 luku 51 §), asianomistajan etäkuulemisen mahdollisuuden lisäämistä kuva- tai ääniyhteyksin (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, 6 luku 7 §), todistelun vastaanottamista pääkäsittelyn ulkopuolella (Oikeudenkäymiskaari 17 luku 56 §), kuulemistilanteiden tallentamista todisteena käyttämistä varten (Laki esitutkintalain muuttamisesta 9 luku 4 §) jne. Myös asiantuntijoiden kuulemista ja asiantuntijalausuntojen hankkimista koskevia säännöksiä koskevia muutosesityksiä sisältyy nyt puheena olevaan lakiesitykseen. Lakiesityksessä on kiinnitetty huomiota myös ilmoitusvelvollisuuteen, joskin papin vaitiolovelvollisuuteen ei ole esitetty muutoksia vakavimpienkaan rikosten kuten ihmiskaupan osalta. Vaitiolovelvollisuus tulisi kuitenkin mielestämme poistaa etenkin alaikäisiin lapsiin kohdistuneiden vakavien rikosten osalta.

Tässä yhteydessä on hyvä tarkentaa myös ns. Istanbulin sopimuksen ja EU-uhridirektiivin asettamia velvoitteita valtioille. Suuri osa niistä ihmiskaupan uhreista, jotka ovat joutuneet seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi, ovat naisia tai alaikäisiä lapsia. Ihmiskaupassa on kysymys pahimmista tasa-arvon loukkauksista kaikilla tasoilla.

Osa ihmiskaupasta on kansainvälistä lapsikauppaa, organisoitua rikollisuutta, mikä saattaa unohtua keskusteltaessa vain yleisellä tasolla ihmiskaupasta. Suurin osa Suomessa esille tulleista tapauksista on kuitenkin ollut suomalaisten rikollisten harjoittamaa seksikauppaa, osittain organisoitua rikollisuutta sekä, johon on liittynyt haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden alistamista, kiristämistä, painostamista, halventamista ja nöyryyttämistä. Asianomistajan aseman parantaminen oikeusjärjestelmässä kuuluu perustavalla tavalla uhrien oikeuksien toteuttamiseen. Se on tärkeää työtä ihmisten tasa-arvon toteuttamiseksi. Ihmiskaupparaportissa painotetaan myös uhreille aiheutuvien vakavien seurausten ymmärtämistä ja pyrkimistä niiden ennaltaehkäisyyn. Ihmiskaupan uhrien uudelleen traumatisoitumisen estäminen on tärkeimpiä tehtäviä viranomaisjärjestelmässä. Tätä varten järjestelmässä toimivien ammattilaisten erityiskoulutukseen tulee varata riittävät

taloudelliset edellytykset. Tukinainen ry on valmis omalta osaltaan tuomaan yli 20-vuotisen ammattiosaamisensa ihmiskaupan vastaisen verkoston ja auttamisjärjestelmän käyttöön.

Helsingissä, joulukuun 8. päivänä 2014

Tukinainen ry
Raiskauskriisikeskus Tukinainen

Riitta Silver
Kehittämispäällikkö, oikeudellinen työ